

Advies

Uitbouw graduaatsopleidingen in de hogescholen

Brussel, 28 september 2017

Adviesvraag: Memorie van toelichting bij het ontwerp van decreet betreffende de uitbouw van de graduaatsopleidingen binnen de hogescholen en de overdrachtsmaatregelen voor de lerarenopleidingen

Adviesvrager: Hilde Crevits - Vlaams minister van Onderwijs

Ontvangst adviesvraag: 18 september 2017

Adviestermijn: 70 dagen

Decretale opdracht: SERV-decreet 7 mei 2004 art. 11 (overlegfunctie)

Goedkeuring raad: 28 september 2017

Mevrouw Hilde CREVITS
Vlaams minister van Onderwijs
Consciencegebouw
Koning Albert II-laan 15
1210 BRUSSEL

contactpersoon

Mieke Valcke
mvalcke@serv.be

ons kenmerk

SERV_BR_20170928_Uitbouwgraduaatsopleidingen_mv

Brussel

28 september 2017

Uitbouw graduaatsopleidingen en overdracht lerarenopleidingen

Mevrouw de minister

Het hoger beroepsonderwijs wordt met dit decreet als graduaatsopleidingen in de markt gezet. Voor de raad moet de eigenheid, de zichtbaarheid en de diverse doelstellingen van het hoger beroepsonderwijs bewaard blijven. De studentenpopulatie moet divers zijn: zij-instromers, generatiestudenten, werkenden, werkzoekenden. Het aanbod aan graduaatsopleidingen dient laagdrempelig, arbeidsmarktgericht en actueel te zijn. Er is in de memorie van toelichting veel aandacht voor de diverse doelgroepen en het fijnmazig aanbod maar in het decreet zijn er weinig of geen specifieke maatregelen die dit garanderen.

Na de overheveling dient uiteraard ook versterkte aandacht te zijn voor een toekomstgerichte programmatie. De sectoren moeten altijd maximaal betrokken worden bij de uitbouw van graduaatsopleidingen in het hoger beroepsonderwijs. Ook hier dragen het onderwijs en de arbeidsmarkt samen verantwoordelijkheid.

De lerarenopleidingen kunnen door dit decreet voorlopig enkel nog in de hogescholen en de universiteiten gevolgd worden. De raad waarschuwt voor een verhoging van de drempel en een daling van het aantal zij-instromers (en daardoor van praktijkleerkrachten); praktijkleerkrachten opleiden via het hoger beroepsonderwijs is een goede piste. De lerarenopleidingen moeten ingaan op de noden van generatiestudenten én van zij-instromers.

Hoogachtend

Pieter Kerremans
administrateur-generaal

Ann Vermorgen
voorzitter

Inhoud

Inhoud	4
Krachtlijnen	5
Advies	7
1 Inleiding	7
2 Advies	7
2.1 Graduaatsopleidingen.....	7
2.1.1 Eigenheid en doelstelling van het hoger beroepsonderwijs bewaren	8
2.1.2 Blijvend brede doelgroep bereiken.....	8
2.1.3 Fijnmazig, arbeidsmarktgericht en actueel aanbod	9
2.2 Inkanteling van de lerarenopleidingen.....	10

Krachtlijnen

Graduaatsopleidingen

- Het is positief dat het hoger beroepsonderwijs en dus het niveau vijf van de Vlaamse Kwalificatiestructuur (VKS) met dit decreet meer bekendheid zal krijgen op de arbeidsmarkt en zodoende zal inspelen op knelpuntfuncties. De betrokkenheid van het werkveld en de werkgevers moeten daar mee voor zorgen.
- De eigenheid, de zichtbaarheid en de diverse doelstellingen van het hoger beroepsonderwijs moeten bewaard blijven. De studentenpopulatie moet divers zijn: zij-instromers, generatiestudenten, werkenden, werkzoekenden, Om dit te bevorderen dienen de graduaatsopleidingen sneller dezelfde financieringsboni te ontvangen voor bepaalde doelgroepen waaronder de werkstudenten zoals dat het geval is in de rest van het hoger onderwijs.
- Het aanbod aan graduaatsopleidingen moet fijnmazig, arbeidsmarktgericht en actueel zijn. Graduaatsopleidingen moeten op zichzelf staan en niet dienen als een soort tussenschakel tussen het secundair onderwijs en de bacheloropleidingen of louter voorbereiden op het voorgezet hoger professioneel onderwijs.
- De hogescholen moeten in deze opdrachten (divers publiek, herkenbaar aanbod) hun rol vervullen en daar rekening mee houden bij het vastleggen van het aanbod, de planning van de lessen, de organisatie van het werkplekklaren (eventueel valoriseren van de eigen werkplek van werkstudenten), de trajectbegeleiding,
- De monitoring van studentenstromen en studieresultaten moet zo gebeuren dat er blijvend zicht is op het bereik door de graduaatsopleidingen van de verschillende potentiële doelgroepen. De groep van niet-generatiestudenten die bereikt wordt moet toenemen ten opzichte van vandaag.
- De arbeidsmarktgerichtheid van de graduaatsopleidingen moet behouden blijven, in balans met competenties die verworven moeten worden om de doorstroomoptie naar bv. een professionele bachelor open te houden. Werkplekklaren op de werkvloer, in de filosofie van duaal leren, is een integraal en cruciaal onderdeel van de graduaatsopleidingen.
- In het HBO5 in het volwassenenonderwijs bestaat de onderwijskwalificatie uit één of meerdere erkende beroepskwalificaties. Door de overheveling van het hoger beroepsonderwijs naar de hogescholen worden de opleidingsinhouden van de graduaatsopleidingen vastgelegd in de domein-specifieke leerresultaten (DLR). De raad stelde in zijn eerdere adviezen over het hoger beroepsonderwijs dat het werken met DLR er niet toe mag leiden dat het arbeidsmarktgericht karakter van (de opleidingen in) het hoger beroepsonderwijs afneemt. De raad herhaalt dat in dit advies en stelt dat de omzetting van beroepskwalificaties naar opleidingsinhouden dient te gebeuren volgens dezelfde principes als bij de beroepsopleidingen in het volwassenenonderwijs. De Raad vraagt dan ook een maximale betrokkenheid van en dialoog met sectoren en andere arbeidsmarktpartners bij het opstellen van de DLR. Dit overleg zorgt ook voor een grotere wederzijdse kennis van en begrip voor de eigenheid van het onderwijs en dat van het werkveld.
- Het decreet regelt in eerste instantie de transitie, met de overheveling of uitdoving van bestaande opleidingen. In de nabije toekomst dient uiteraard ook versterkte aandacht te zijn voor een toekomstgerichte programmatie.

Lerarenopleidingen

- De specifieke lerarenopleiding aan de centra volwassenenonderwijs verdwijnt, lerarenopleidingen kunnen enkel nog in de hogescholen en de universiteiten gevolgd worden. De raad waarschuwt voor een verhoging van de drempel tot deze opleidingen en een daling van het aantal zij-instromers (en daardoor van praktijkleerkrachten); praktijkleerkrachten opleiden via het hoger beroepsonderwijs is een goede piste. De lerarenopleidingen moeten inspelen op de noden van generatiestudenten én van zij-instromers.
- Erg belangrijk en prangend is de inhoudelijke vernieuwing van de lerarenopleiding en van de basiscompetenties van leraren: versterking van de te onderwijzen vakinhoud en –didactiek, didactische vaardigheden, diversiteit, grootstedelijke context, omgaan met de context van de digitale samenleving,

Advies

1 Inleiding

Met voorliggend decreet wordt het decreet betreffende het secundair na secundair onderwijs en het hoger beroepsonderwijs opgeheven. Ook alle bepalingen m.b.t. de financiering, subsidiëring en inschrijvingsgelden van het hoger beroepsonderwijs in het decreet betreffende het volwassenenonderwijs worden opgeheven.

Dit advies sluit aan bij de eerdere adviezen van de raad over het hoger beroepsonderwijs:

- advies Wijzigingen HBO en hoger onderwijs van 12 juni 2017;
- advies Diverse regelingen voor het HBO en volwassenenonderwijs van 20 september 2016;
- advies Uitbouw Hoger Beroepsonderwijs en advies Lerarenopleiding versterken van 23 mei 2016;
- advies Versterking Hoger Beroepsonderwijs 12 september 2012.

2 Advies

De raad gaat in dit kort advies in op de uitbouw van de graduaatsopleidingen in de hogescholen en op de overdracht van de lerarenopleidingen naar de hogescholen en universiteiten.

De raad vraagt met klem dat de eigenheid, de zichtbaarheid en de diverse doelstellingen van het hoger beroepsonderwijs bewaard blijven. De raad staat achter de uitbouw van het hoger beroepsonderwijs als een vernieuwde impuls voor de democratisering van het Vlaamse onderwijs. De doelgroep mag zich echter in geen geval verengen tot enkel de generatiestudenten, ook werkenden en werkzoekenden moeten de weg naar de graduaatsopleidingen vinden. Het aanbod aan graduaatsopleidingen moet laagdrempelig, arbeidsmarktgericht en actueel zijn; de betrokkenheid van het werkveld is daartoe cruciaal.

In de toekomst zullen enkel nog in de hogescholen en de universiteiten lerarenopleidingen kunnen gevolgd worden, de specifieke lerarenopleiding aan de centra volwassenenonderwijs verdwijnt. De raad waarschuwt voor een verhoging van de drempel naar deze opleidingen in het algemeen en een daling van de zij-instromers (en daardoor van praktijkleerkrachten). Erg belangrijk is ook de inhoudelijke vernieuwing van de lerarenopleiding; deze laat momenteel nog op zich wachten.

2.1 Graduaatsopleidingen

In zijn advies over de conceptnota '*Uitbouw Hoger Beroepsonderwijs*' uit de raad zijn bezorgdheid dat de oorspronkelijke doelstelling van het hoger beroepsonderwijs niet overleefd zal blijven. De raad stelt zich er niet in te kunnen vinden dat een onderwijsaanbod dat goed werkt voor een grote groep van lerenden (werkenden en werkzoekenden) organisatorisch wordt omgegooid, door de integratie ervan in het hoger onderwijs, om zodoende een veel kleinere groep (generatiestudenten) te bereiken. De raad is van mening dat de werkstudenten te weinig aan bod komen in de conceptnota. De raad staat wel achter de visie dat het HBO5 ook voor

generatiestudenten aantrekkelijk moet zijn en dat er zo gewerkt wordt aan de verdere democratisering van het onderwijs.

Voor de raad blijft het belangrijk dat de eigenheid en de diverse doelstellingen van het hoger onderwijs bewaard blijven, dat er blijvend een brede doelgroep bereikt wordt, dat het opleidingsaanbod breed arbeidsmarktgericht en actueel wordt en dat de financiering groei mogelijk maakt.

2.1.1 Eigenheid en doelstelling van het hoger beroepsonderwijs bewaren

De uitbouw van een aantrekkelijk hoger beroepsonderwijs is de voorbije jaren een dringende vraag geweest van de SERV. Met de conceptnota en het voorliggend decreet wijzigt de rol van het hoger beroepsonderwijs en wordt dit onderwijsniveau als graduaatsopleidingen in de markt gezet.

Het HBO5 richt zich niet langer heel expliciet op de werkenden die zich willen bij- en omscholen maar hoopt vooral veel meer generatiestudenten aan te trekken. De focus komt meer te liggen op de kansen die deze opleidingen bieden als opstap naar een bacheloropleiding, naast de mogelijkheid tot het behalen van een kwalificatie waarmee kan ingestroomd worden op de arbeidsmarkt. De raad vindt de uitbreiding naar de generatiestudenten geen probleem op voorwaarde dat de groep van niet-generatiestudenten die bereikt wordt, toeneemt ten opzichte van vandaag.

De graduaatsopleidingen zullen, aldus de memorie, moeten worden ingebed in de hogescholen op een manier die de zichtbaarheid en eigenheid van het hoger beroepsonderwijs garandeert. Voor de raad is dit inderdaad erg belangrijk: graduaatsopleidingen moeten op zichzelf staan en niet dienen als een soort tussenschakel tussen het secundair onderwijs en de bacheloropleidingen of louter voorbereiden op hoger professioneel onderwijs.

2.1.2 Blijvend brede doelgroep bereiken

De uitbouw van aantrekkelijke graduaatsopleidingen kan een nieuwe impuls zijn voor de democratisering van het onderwijs. Het bereik van niet-generatiestudenten moet een belangrijke opdracht zijn voor de hogescholen die daar ook de nodige ondersteuning moeten voor krijgen.

Een nieuwe impuls voor de democratisering van het onderwijs

De raad is voorstander van een verdere democratisering van het hoger onderwijs. De uitbouw van het hoger beroepsonderwijs met degelijke graduaatsopleidingen op het niveau tussen het secundair onderwijs en de bacheloropleidingen draagt daar toe bij. Het is positief dat graduaatstudenten recht zullen hebben op de studentenvoorzieningen en op een studietoelage (voor twee graduaatsdiploma's).

Instroom zij-instromers ondersteunen

Doorheen de memorie blijkt aandacht voor zowel generatiestudenten als zij-instromers; zo dienen de hogescholen na te gaan of hun aanbod voldoet aan de verwachtingen van de voor hen nieuwe doelgroep. De memorie van toelichting stelt echter ook dat er weinig zicht is op wat de toekomstige evolutie zal zijn in het aantal graduaatsstudenten en op de profielveranderingen bv. verschuiving van zij-instromers naar generatiestudenten.

De raad blijft benadrukken dat het bereiken van de zij-instromers en het inspelen op hun noden en behoeften zeer belangrijk is. De hogescholen moeten hier rekening mee houden bij het vastleggen van het aanbod (cfr. groot aanbod avondopleidingen in het volwassenenonderwijs), de planning van de lessen, de organisatie van het werkplekleren (eventueel valoriseren van de eigen werkplek),

De centra voor volwassenenonderwijs (cvo) hebben een opdracht op vlak van trajectbegeleiding, die opdracht moeten de hogescholen op hun beurt ter harte nemen. De aandacht voor de erkenning van eerder verworven competenties en kwalificaties (EVC en EVK) is positief en moet ook concreet gemaakt worden. De kostprijs van de procedure mag voor de raad geen belemmering vormen om daadwerkelijk eerder verworven competenties en kwalificaties te laten erkennen.

Om dit alles mogelijk te maken vindt de raad dat de hogescholen voor de graduaatsopleidingen sneller dezelfde financieringsboni dienen te ontvangen voor bepaalde doelgroepen waaronder de werkstudenten, zoals dat het geval is in de rest van het hoger onderwijs.

Monitoring

De monitoring van studentenstromen en studieresultaten moet zo gebeuren dat er blijvend zicht is op het bereik door de graduaatsopleidingen van de verschillende potentiële doelgroepen. De effecten van de inkanteling van het hoger beroepsonderwijs in de hogescholen op de deelname aan levenslang leren moet in kaart gebracht worden.

De rol van het volwassenenonderwijs wordt door dit decreet aanzienlijk ingeperkt. De raad vraagt de implementatie van een duidelijk kader voor een sterk volwassenenonderwijs zodat het de cijfers m.b.t. het levenslang en levensbreed leren in positieve zin kan ondersteunen. De scherpere focus mag geen negatieve invloed hebben op de deelname aan levenslang leren.

2.1.3 Fijnmazig, arbeidsmarktgericht en actueel aanbod

De raad schaarst zich achter de doelstelling om het hoger beroepsonderwijs en dus niveau vijf van de Vlaamse Kwalificatiestructuur (VKS) meer bekendheid te geven op de arbeidsmarkt en zodoende in te spelen op knelpuntfuncties. De betrokkenheid van het werkveld en de werkgevers moeten daar mee voor zorgen.

Ondanks dat de graduaatsopleidingen voor sommige studenten een opstap zullen zijn naar verdere opleiding dient de arbeidsmarktgerichtheid behouden te blijven, in balans met andere competenties die verworven moeten worden om de doorstroomoptie naar bv. een professionele bachelor open te houden.

In het HBO5 in het volwassenenonderwijs bestaat de onderwijskwalificatie uit één of meerdere erkende beroepskwalificaties. Door de overheveling van het hoger beroepsonderwijs naar de hogescholen worden de opleidingsinhouden van de graduaatsopleidingen vastgelegd in de domein-specifieke leerresultaten (DLR). De raad stelde in zijn eerdere adviezen over het hoger beroepsonderwijs dat het werken met DLR er niet toe mag leiden dat het arbeidsmarktgericht karakter van (de opleidingen in) het hoger beroepsonderwijs afneemt. De raad herhaalt dat in dit advies en stelt dat de omzetting van beroepskwalificaties naar opleidingsinhouden dient te gebeuren volgens dezelfde principes als bij de beroepsopleidingen in het volwassenenonderwijs. De Raad vraagt dan ook een maximale betrokkenheid van en dialoog met sectoren en andere

arbeidsmarktpartners bij het opstellen van de DLR. Dit overleg zorgt ook voor een grotere wederzijdse kennis van en begrip voor de eigenheid van het onderwijs en dat van het werkveld.

Het is positief dat minstens een derde van de studieomvang besteed moet worden aan werkplekleren maar de keuze voor de werkvormen behoort tot de pedagogische vrijheid van de hogescholen (het decreet stelt dat de instellingen moeten 'streven naar leeractiviteiten binnen een reële arbeidsmarktsituatie'). De raad vraagt uitdrukkelijk naar werkplekleren op de werkvloer, in de lijn van de filosofie van duaal leren. Voor avondopleidingen kan dit bv. door de werkplek van werkstudenten te valoriseren (cfr. de werkwijze in de huidige specifieke lerarenopleiding).

De graduaatsopleidingen worden toegevoegd aan studiegebieden; mogelijks nefaste effecten op de programmeerbaarheid van nieuwe opleidingen moeten vermeden worden. De lijst van opleidingen zal elk jaar worden goedgekeurd door de Vlaamse regering (zelfde werkwijze als bij de bachelor- en masteropleidingen). Opleidingen worden gefixeerd per vestiging. Er dient in het decreet opgenomen te worden dat het gebruik van de vestigingsplaatsen van de cvo voor het aanbod graduaatsopleidingen positief aangewend kan worden om de doelgroep werkenden te blijven bereiken en om het aanbod fijnmazig te houden. De raad vraagt dat er snel duidelijkheid komt over waar welke opleidingen zullen georganiseerd worden zodat er nog kan bijgestuurd worden op vlak van bereikbaarheid.

Dit decreet regelt in eerste instantie de transitie, met de overheveling of uitdoving van bestaande opleidingen. In de nabije toekomst dient uiteraard ook versterkte aandacht te zijn voor een toekomstgerichte programmatie. Er kan enkel een nieuwe opleiding worden aangevraagd wanneer de Vlaamse Regering heeft beslist dat er een onderwijskwalificatie kan ontwikkeld worden op basis van één of meerdere beroepskwalificaties. De raad drong er in het verleden reeds op aan dat er niet gewacht zou worden tot september 2019 om van start te gaan met nieuwe opleidingen. Zo zouden de opleidingen voor de knelpuntberoepen onderhoudstechnicus, dispatcher, productieverantwoordelijke, ... sneller van start kunnen en moeten gaan.

2.2 Inkanteling van de lerarenopleidingen

Met dit decreet wordt de overdracht van de specifieke lerarenopleidingen aan de cvo naar de hogescholen en de universiteiten geregeld.

De raad schaarde zich in zijn advies bij de conceptnota *'Lerarenopleidingen versterken/wervende en kwalitatieve lerarenopleidingen als basispijler voor hoogstaand onderwijs'* achter de visie dat de kwaliteit van de leerkrachten in hoge mate de kwaliteit van het onderwijs bepaalt en dat de opleiding en het beroep wervend moeten zijn voor alle potentiële instromers.

De raad herhaalt zijn bezorgdheid, ook verwoord in het vorig advies, m.b.t. een mogelijks dalende instroom van zij-instromers (omwille van de drempel naar het hoger onderwijs) en ten gevolge daarvan een oplopend tekort aan praktijkleerkrachten. De raad staat daarom gunstig tegenover de mogelijkheid om praktijkleerkrachten via het hoger beroepsonderwijs op te leiden. De raad vindt het positief dat van de lerarenopleidingen wordt verwacht dat ze ingaan op de noden van generatiestudenten en van zij-instromers.

Het is belangrijk dat de lerarenopleidingen een engagement aangaan om in te zetten op de versterking van de te onderwijzen vakinhoud en –didactiek, didactische vaardigheden, klasmanagement, diversiteit, grootstedelijke context. De raad vraagt dat ook het omgaan met de context van de digitale samenleving expliciet wordt opgenomen. Deze inhoudelijke vernieuwing

van de lerarenopleiding is voor de raad veel prangender; dat proces zou gelijktijdig lopen met dit decreet maar die timing wordt vooralsnog niet gehaald.